

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce:

Anna TŮMOVÁ, Nástin náboženských poměrů v 18. století na moravském Horácku, FHS UK Praha 2006, stran 52 plus 4 strany příloh.

Autorka předkládá práci, jež se na základě editovaných pramenů věnuje náboženským poměrům na moravském Horácku (především na panství Nové Město na Moravě) s přihlédnutím zejména k osudu a smýšlení tajných nekatolíků, resp. později se přihlásivších k tolerovaným (zde zejména helvétské) konfesím. Práce je myšlenkově vyzrálá, autorka věcně a zřetelně formuluje své názory a závěry. Práce se mimo jiné soustřeďuje na rozbor věroučných názorů lidí přihlašujících se 1782 k helvétskému vyznání (se smyslem pro rozdíl mezi lidovou zbožností a učenou dogmatikou), dále na otázku četby náboženské (evangelické) literatury tajnými nekatolíky (navazuje zprávy o zabavených tiscích během 18. století na český knihopis, přispívá k diskusi o tom, zda v prostředí tajných nekatolíků 18. století byla zastoupena spíše předbělohorská nebo exilová literatura). Anna Tůmová prokazuje způsobilost jemně analyzovat dostupný pramenný materiál a sekundární literaturu (např. termíny: evangelík - nekatolík, s. 24. pozn. 143; upozornění na shody novoměstských Helvétů se stoupenci beránkové víry na Litomyšlsku - formulace: "víra v ráji vštípená Kristem" - s. 33 a pod.).

S hlavními závěry práce (stran náboženských knih, věroučného rozboru přihlášek k helvétské konfesi, vývoji po 1782) lze vyslovit plný souhlas. Práci lze nesporně označit za velmi zdařilou a formulačně vyspělou.

K práci je zajisté možno vyslovit i několi připomínek a otázek (jejich četnost nemá nikterak snižovat kvality předložené práce):

- K výkladu na s. 8 bych se chtěl autorky zeptat, odkud čerpá zprávu o tom, že tajní nekatolíci představovali menšinu zhruba 2%? Zároveň pro jaké období rekatolizační epochy by tuto charakteristiku uplatňovala?

- Nesouhlasil bych zcela s tím, co je řečeno na s. 18. před poznámkou 101. Mobilita poddaného lidu byla poměrně značná (sezónní práce, tzv. daleké fůry, přivydělávání si formanstvím, realizace vlastní produkce na relativně vzdálenějších trzích a pod.). Autorka zde možná podléhá sugestivnosti Petráňova výkladu.

- S. 22.: Byl bych opatrnější s tvrzením, že "náboženství otců" vycházelo z "husitských kořenů". Je totiž problémem, co se myslí "husitstvím"? Pokud v širším slova smyslu, tak jak termínu užívali i někteří autoři v 18. století, přestě česká reformace, pak lze s výrokem v zásadě souhlasit. Hleděli-li bychom však více k povaze věrouky, pak je náboženství otců spíše ztotožnitelné s kořený evangelickými (husitství nemá s protestantismem a s evangelickým hnutím zas tak moc společného - navenek kalich, což bylo snad pro lidovou zbožnost důležité).

- Výklad na s. 23 (i s odkazem na Zdeňka R. Nešpora) vyznívá,

jako by od 40. let 18. století mezi českými tajnými nekatolíky jako pastoři působily a popřípadě i svátosti vysluhovaly jen neordinované osoby (pro Novoměstsko by tomu napovídala i autorčin výklad). To ale patrně ani autorka neměla na mysli? S tím souvisí i poznámka k výkladu na s. 24: Souhlasím s výkladem Anny Tůmové stran "skryté církve". Přece však určité stopy nějaké církevní souvislosti v českém a moravském prostoru vytvářeli emisaři (někdy ordinované, někdy neordinované osoby), přicházející z okolních zemí a jednoznačně začlenění buď do luterského nebo reformovaného církevně organizovaného reformačního proudu.

- Autorka pracuje velmi obezřetně, pokud porovnává výpovědi vyslýchaných osob z roku 1782 s texty jednotlivých konfesí publikovanými Řičanem (Čtyři vyznání...). K tomuto postupu bych chtěl jen poznamenat, že blízkost stoupenců helvétské víry s bratrskou vírou (s. 30) nemusí být nikterak překvapující s ohledem na předbělohorský vývoj. Opatrněji bych formuloval také výklad na s. 31. Anna Tůmová má zcela pravdu, pokud při rozboru výpovědí z roku 1782 a textů původních konfesí 16. století klade proti sobě jako opozita (stran těla a krve Páně) na jedné straně "posvátné" a na straně druhé "podstatné", "živé". Avšak nelze již s takovou jistotou říci, že by se termínem "posvátné" (tělo a krev Páně) chtěli stoupenci směrů české reformace vymezit proti tělu (resp. krvi) Páně "duchovnímu" (vždyť přímo bratrské dogma z roku 1526 o způsobu přítomnosti Kristova těla a krve ve večeři Páně zní, že je tam posvátně a duchovně, to jest pravě a mocně), nýbrž spíše vůči učení o symbolické přítomnosti. To, že je ve večeři Páně pravé tělo a pravá krev Kristova jsou schopni říci i nejradikálnější stoupenci ryze symbolického pojetí svátosti oltářní (kupříkladu Zwingli).

- Opatrnější bych byl i na s.38-39 pokud jde o výklad tzv. Memorialu opočenských poddaných. Sama autorka cituje v pozn. 234 jeho Klugarův český překlad, jež sice mluví o potřebě konání dobrých skutků, avšak ihned dodává, že nevedou ke spáse. V samotném autorčině textu jakoby se již k tomuto dodatku (skutky nejsou spasitelné) nepřihlíželo.

- Souhlasím na s.46 s výkladem o znovuzrození a o tom, že v českém prostředí nebylo patrně asi tak akcentováno jako v luterském pietismu. Dodal bych však přeci jen, že zde je patrně určitý rozdíl mezi těmi, co se později stali tolerovanými evangelíky, a tzv. blouznivci.

- K výkladu na s. 48 poznamenávám, že texty výpovědí z roku 1782 nelze bezprostředně porovnávat s texty autobiografií Jana Jílka či Jiřího Ostrého (Vostrého). Jde jednak o dva různé typy pramenů (což by ještě tolik nevažilo), jednak ale také o projevy lidí, jež jsou již jinak nábožensky formováni. Novoměstští doposavad byli bez stálého pastora. Jílek a Ostrý takto vyprávějí již ve svém smýšlení a sebetématizování dlouhodobě ovlivněni životem v lutersko-pietistickém sboru.

- K s.48 mám ještě jednu zcela věcnou výhradu. Jde o jediné místo v celé práci, kde se autorka dopustila věcné nepřesnosti. Ostrý nebyl poddaný téhož panství jako Jílek. Pramen autorkou citovaný umožňuje dát odpověď na to, jaké vrchnosti byl před

emigrací Ostrý poddým?

Přehled uvedených poznámek a otázek nemá v žádném případě snižovat kvalitu předložené práce. Jsou zde učiněny jednak jako podklad k diskusi, jednak jako podněty k preciznímu vypilování textu pro případ jeho přeměny v článek (myslím, že by bylo vhodné práci směřovat k publikaci). Již s ohledem na svrchu uvedené charakteristiky považuji práci Anny Tůmové za velmi pěknou, doporučuji ji k obhájení a navrhuji hodnotit jako výbornou (okolo 45 bodů).

Jan Horský

V Praze 29. května 2006